

Γιατί οι έντιμοι και ικανοί συνήθως δεν ασχολούνται με την Πολιτική; Τι έγραφε ο αρχαίος φιλόσοφος Πλάτων (427-347 π.Χ.)

Του δρος Θεοδώρου Α. Νημά

Ο μεγάλος αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Πλάτων (427-347 π.Χ.) γύρω στο 374 π.Χ. έγραψε το κορυφαίο έργο του Πολιτεία, μέσω του οποίου σχεδίασε την εικόνα του ιδανικού πολιτεύματος με επίγνωση του πόσο δύσκολη είναι η πραγματοποίησή του.

Στο έργο αυτό μέσα από την αφήγηση του Σωκράτη αναφέρεται και η συζήτηση που έγινε με θέμα τη φύση της δικαιοσύνης, αλλά κυρίως για τη δημιουργία ενός ιδανικού κράτους, στο οποίο θα κυριαρχεί η ιδέα του αγαθού και το οποίο κράτος θα υφίσταται για να παρέχει την αληθινή ευτυχία στους πολίτες του. Για να επιτευχθεί όμως αυτό οι άρχοντες πρέπει να εργάζονται για το καλό των άλλων (των αρχομένων) και όχι το δικό τους! Ένα τέτοιο κράτος όμως βρίσκεται στη σφαίρα της ουτοπίας.

Ας δούμε τι ακριβώς γράφει ο Πλάτων για την εξουσία (άρχοντες - πολιτικούς) και τους εξουσιαζόμενους (αρχόμενους - πολίτες) [Πολιτεία, Βιβλίο Α, 346-347].

Αφηγείται ο Σωκράτης:

«Καμιά τέχνη και καμιά εξουσία δεν έχει ως αντικείμενο της ασχολίας της την δική της προσωπική ωφέλεια, αλλά [...] το αντικείμενο της εξουσίας και των προσταγών της είναι η ωφέλεια του εξουσιαζομένου, και το κάνει αυτό έχοντας εμπρός στα μάτια της το συμφέρον του εξουσιαζομένου που είναι ασθενέστερος και όχι το συμφέρον του ισχυρότερου.

Γι' αυτό ακριβώς [...] κανένας δεν αποφασίζει με τη θέλησή του να γίνεται άρχων [μηδέν εθέλειν εκόντα άρχειν] και να έχει στα χέρια του την ξένη αθλιότητα, προσπαθώντας να τη διορθώσει, αλλά ζητά μισθό, επειδή όποιος έχει την πρόθεση να δουλέψει ως σωστός τεχνίτης, όταν οι προσταγές του είναι σύμφωνες με την τέχνη, δεν πράττει ούτε προστάζει ό,τι συμφέρει αυτόν τον ίδιον, αλλά ό,τι συμφέρει τον αρχόμενο. Γι' αυτήν ακριβώς την αιτία, για όσους πρόκειται να αποφασίσουν να γίνουν άρχοντες, πρέπει να εξασφαλιστεί ως μισθός, ή χρήματα ή τιμή ή τιμωρία, εάν κανένας δεν θέλει να αναλάβει την εξουσία [μισθόν δειν υπάρχουν τοίς μέλλουσιν εθελήσειν άρχειν, ή αργύριον ή τιμήν, ή ζήμιαν εάν μή άρχη].»

Τι θέλεις να ειπείς μ' αυτό Σωκράτη; είπε ο Γλαύκων. Τα δύο είδη του μισθού που ανέφερες μπορώ να τα καταλάβω: δεν αντιλαμβάνομαι όμως πώς εννοείς την τιμωρία και πώς την έχεις βάσεις στην ίδια μοίρα με τον μισθό.

Από την ερώτησή σου εικάζεται ότι δεν μπορείς να καταλάβεις ποιος είναι ο μισθός των εντίμων ανθρώπων, αυτός δηλαδή που παρακινεί τους ενάρετους ανθρώπους να φορτώνονται τα βάρη της εξουσίας, όταν αποφασίζουν να γίνουν άρχοντες. Μήπως δεν γνωρίζεις πως το να αγαπά κάποιος τις τιμές και τα χρήματα, όχι μόνο κατά την γνώμη του λαού, αλλά και στην πραγματικότητα είναι όνειδος;

Αυτό τουλάχιστον το γνωρίζω, είπε.

Γι' αυτό ακριβώς, είπα εγώ, οι καλοί δεν παρακινούνται ούτε από χρήματα ούτε από τιμές να γίνουν άρχοντες [ούτε χρημάτων ένεκα εθέλειν άρχειν οι αγαθοί ούτε τιμής] γιατί δεν τους αρέσει ούτε λαμβάνοντας φανερά τον μισθό του αξιώματός τους να χαρακτηρίζονται ως έμμισθοι, ούτε να στιγματίζονται ως κλέφτες επωφελούμενοι κρυφά από την άσκηση της εξουσίας [ούτε γαρ φανερώς πραττόμενοι τής αρχής ένεκα μισθόν μισθωτοί βούλονται κεκλήσθαι, ούτε λάθρα αυτοί εκ της αρχής λαμβάνοντες κλέπται], ούτε πάλι η δόξα μπορεί να είναι κίνητρο γι' αυτούς, αφού δεν αγαπούν τη δόξα. Δεν πρόκειται λοιπόν αυτοί να αποφασίσουν να γίνουν άρχοντες, αν δεν αναγκαστούν και απειληθούν με τιμωρία. Εξ αιτίας αυτού έχει επικρατήσει σχεδόν η γνώμη ότι είναι ντροπή να θέλει κανείς από μόνος του να αναλάβει εξουσία, χωρίς να υπάρχει η απειλή του εξαναγκασμού. Και η πιο βαριά τιμωρία

(για κάποιον έντιμο) είναι το να εξουσιάζεται από κάποιον χειρότερό του, στην περίπτωση που δεν αποφασίζει ο ίδιος να αναλάβει την εξουσία. Επειδή αυτή την τιμωρία, πιστεύω ότι φοβούνται οι ενάρετοι άνθρωποι, δέχονται να αναλάβουν την εξουσία, όταν γίνονται άρχοντες, και ασκούν τότε την εξουσία, όχι με την ιδέα ότι κάνουν κάτι καλό ούτε για να τους δοθεί μέσω των αξιωμάτων η ευκαιρία να περάσουν καλά, αλλά ενεργούν από ανάγκη, αφού δεν θα βρίσκεται καλύτερό τους ή όμοιός τους, για να παραλάβει την εξουσία. Γιατί υπάρχει κίνδυνος πως, αν υπήρχε μια πόλη κατοικημένη από ενάρετους (έντιμους) ανθρώπους, θα ήταν μέσα σ' αυτή περιζήτητο πράγμα η μη ανάληψη της εξουσίας, σε όσο βαθμό είναι σήμερα (περιζήτητο) η ανάληψή της [επει κινδυνεύει πόλις ανδρών αγαθών ει γένοιτο, περιμάχητον αν είναι το μη άρχειν ώσπερ νυνί το άρχειν]. Και στην περίπτωση αυτή θα γινόταν ολοφάνερο ότι πραγματικά στον χαρακτήρα του σωστού άρχοντα δεν είναι να επιδιώκει το συμφέρον του, αλλά το συμφέρον των αρχομένων (δηλ. των πολιτών). Έτσι κάθε γνωστικός άνθρωπος θα προτιμούσε να ωφελείται αυτός από άλλον και να μην έχει σκοτούρες εργαζόμενος προς όφελος των άλλων».

Το ανωτέρω κείμενο του Πλάτωνα είναι πολύ επίκαιρο σήμερα. Οι έντιμοι και ικανοί συνήθως απέχουν από τα κοινά και δεν επιδιώκουν να αναλάβουν εξουσίες για τους ίδιους ακριβώς λόγους που αναφέρει ο Πλάτων. Όσοι το επιχείρησαν ή αφομοιώθηκαν από το κρατούν σάπιο πολιτικό σύστημα ή τα παράτησαν γρήγορα. Αλλά έως τώρα τουλάχιστον και ο πολύς λαός δεν προτιμά τους έντιμους και ικανούς.

Οι έντιμοι (αγαθοί - ενάρετοι, κατά τον Πλάτωνα) δεν επιδιώκουν τα αξιώματα και τις τιμές, ούτε έχουν ανάγκη από την εφήμερη δόξα που προσφέρει η ανάληψη εξουσίας. Ούτε φυσικά θα καταδεχτούν να γυρίζουν στην αγορά και στα καφενεία, ή και στα μνημόσυνα ακόμα, για να ζητήσουν την ψήφο του οποιουδήποτε. Οι ικανοί, επίσης, δεν αφήνουν την εργασία τους για να ασχοληθούν με την πολιτική για να λάβουν διάφορα αξιώματα, τα οποία φέρνουν εύκολο χρήμα και πρόσκαιρες τιμές. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τον καταργηθέντα, ειτυχώς, νόμο για το ασυμβίβαστο του βουλευτικού αξιώματος και της ασκήσεως επαγγέλματος εισηγήθηκαν και υποστήριξαν επαγγελματίες πολιτικοί, οι οποίοι δεν άσκησαν ποτέ οποιοδήποτε επάγγελμα στη ζωή τους!